

УДК 73.071.1.02.041.5(477)Е.Мисько

Ярема МИСЬКО

СКУЛЬПТУРНІ ПОРТРЕТИ УКРАЇНСЬКИХ ПИСЬМЕННИКІВ У ТВОРЧОСТІ ЕММАНУЇЛА МИСЬКА: ОБРАЗНІСТЬ ТА ПЛАСТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ

У статті здійснено аналіз образно-пластичних особливостей скульптурних портретів українських письменників, створених Еммануїлом Миськом. Важливим аспектом дослідження творчості скульптора стало встановлення особливостей творчого методу, його послідовна візуалізація у кожному образі. Зокрема варто відзначити, що у скульптурних портретах, створених Еммануїлом Миськом, вагомими було виокремлення характеристик емоційних та відтворення психологічних особливостей. Завдяки комплексному підходу образи українських письменників, створених Еммануїлом Миськом, надають можливість говорити про функціонування творів у двох площинах, де портретовані постають не тільки як громадські діячі, пасіонарії, але і як особистості складної душевної організації (що особливо виразно видно у серії камерних скульптур).

Ключові слова: портрет, образ, психологічні особливості, творчий метод, українські письменники.

© Я. МИСЬКО, 2017

Збереження кращих традицій та їхнє органічне поєднання з імпресіоністичністю формотворення та образно-пластичними експериментами стали базовими для творчого методу Еммануїла Миська. Послідовно розкриваючи психологічність образу, відображаючи світоглядні пріоритети портретованих, скульптор у своїх роботах відображав і етнопсихологічні особливості характерів українських письменників різних поколінь, їхній взаємозв'язок з соціокультурним контекстом. Велику увагу митець також приділяв виявленню внутрішніх особливостей індивідуальності, превалюючих емоційних станів, наріжних характеристик темпераменту діячів культури.

Вивчення творчості Еммануїла Миська у царині скульптурного портрета пов'язане з опрацюванням наукової теми, затвердженої на кафедрі історії і теорії мистецтва Львівської національної академії мистецтв.

Актуальність теми зумовлена потребою здійснення комплексного дослідження творчості провідного українського скульптора Еммануїла Миська, одного із активних учасників художнього процесу, представника львівської мистецької школи, чия творчість стала джерелом дослідження художників другої пол. ХХ — поч. ХХІ ст.

Мета статті — аналіз специфіки образно-пластичної мови у серії творів Еммануїла Миська, а саме портретах українських письменників.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Тут доцільно вказати праці таких дослідників, як О. Голубець «Дві життєві паралелі», «Майстер портретного жанру», Я. Кравченко «Дух Франка вказав йому...», «Народний художник Еммануїл Мисько. Каталог виставки» (вступна стаття Г. Островського), В. Откович «Митець великого таланту», В. Павлов «Еммануїл Мисько», К. Сусак «Академік Еммануїл Мисько і Косівська мистецька школа», «А. Чебикін «Вплив академіка Еммануїла Миська на розвиток освіти мистецьких навчальних закладів» та інші.

Окрім того, наукові дослідження, присвячені мистецькому досвіду Еммануїла Миська у царині портретної скульптури, наразі відсутні, але фрагментарна інформація присутня у межах досліджень, присвячених мистецькому середовищу Львова останньої чверті ХХ ст.

До когорти останніх, зокрема, належить праця Р. Яціва «Українське мистецтво ХХ століття: Ідеї, явища, персоналії», де вказано внесок Еммануїла Миська у формування фольклорного спрямування у мистецтві скульптури, який, однак, передбачає синтез теоретичних і практичних надбань минулого і новаторські тенденції у

трактуванні художньої форми. Проте специфіка видання, насамперед його акцентування на дослідження ідейних основ і магістральних особливостей розвитку львівського мистецтва 1945—1990 рр. зумовила те, що предмет нашого дослідження не одержав корелятивного аналізу. Однак Р. Яців доречно відмітив характерну рису творчого методу Еммануїла Миська — превалювання етнопсихологічного компонента та застосування окремих засад формотворення й образно-візуальної системи, притаманних українському народному мистецтву, передусім різних етнографічних регіонів. Окрім того, з когорти останніх досліджень варто відзначити працю Р. Яціва «Скульптор Еммануїл Мисько. Світло долі». Якщо зазначити про структуру, то у цій праці поєдналися дослідження відомого мистецтвознавця Романа Яціва, спогади сучасників митця, зібрати й упорядкувати які допомогла вдова скульптора Віолетта Мисько, а також представлені кольорові ілюстрації найважливіших творів митця.

У статті Р. Яціва «Мистецький Львів до і після 1956 року: імунітет contra канон» автор звертається до аналітичного опрацювання передумов та провідних особливостей розвитку й становлення конкретного мистецького осередку. Зазначимо, що ця праця доповнює методологічний апарат дослідження принципами мистецтвознавчого аналізу. Статтю Г. Островського «Портрети нашого часу» ми використали з огляду на необхідність аналізу специфіки формування українського скульптурного портрета, який створювали, зокрема, і львівські митці. Адже дослідження провідних особливостей творчої манери Еммануїла Миська без опрацювання контексту минулих мистецьких практик неможливе.

Вкажемо також дослідження, застосовані у процесі реконструкції львівського мистецького середовища 1970—1990-х рр., зокрема ідейних, формальних пріоритетів. Останнє зумовлено необхідністю формування цілісного соціокультурного контексту епох як однієї з чільних передумов розвитку мистецтва, його знаково-образної системи. У цьому контексті ми використали такі праці: О. Голубець «Між свободою та тоталітаризмом: мистецьке середовище Львова другої половини ХХ століття» та Г. Касьянов «Незгодні: українська інтелігенція в русі опору 1960—1980-х років».

У статті В. Глинчака «Портрети Еммануїла Миська» проаналізований розвиток формотворення й пластичного вирішення скульптури митця у контексті художньої культури другої половини ХХ ст. Варто відзначити, що автор детально аналізує передумови появи нових принципів трактування об'ємно-просторових скульптурних композицій та портретних образів у творчості Еммануїла Миська.

Характерними прикладами підходу Еммануїла Миська до реалізації творчого пошуку стали скульптурні портрети українських письменників — Тараса Шевченка, Івана Франка, Лесі Українки, Василя Стефаника, Романа Іваничука, Романа Лубківського, Олеся Гончара та інших. Кожен із зазначеної групи творів демонструє цілісність формування художнього образу та візуалізацію особистісних характеристик портретованих, їх роль у культурно-мистецькому чи соціально-політичному житті України. Варто вказати, що Еммануїл Мисько у зазначеній серії робіт надав максимального розкриття сукупностей засад свого творчого методу та продемонстрував ефективність мистецьких стратегій, орієнтованих на продовження кращих напрацювань львівської мистецької школи та її взаємозв'язків зі світовим художнім процесом.

Одним з аспектів пошуку коректного відображення специфіки внутрішнього світу портретованого, виявлення його образу були композиційні пошуки, що також є одним з базових критеріїв у процесі проведення подальшої класифікації. Аналізуючи образи українських письменників, варто відзначити, що, незважаючи на те, кого саме портретував Еммануїл Мисько, базовим критерієм для нього було те, щоб пластична ідея максимально візуально виразно відображала індивідуальність моделі. Закономірним є те, що амплітуда образних рішень є доволі суттєвою — від лапідарної скупі мови (наприклад, портрети Р. Іваничука та О. Гончара) до модерністично-експресивної (Р. Лубківський та художник З. Кедало).

Образи класиків української літератури, передусім Т. Шевченка та І. Франка, у творчості Е. Миська займають вагоме місце. В обох випадках скульптор кожного разу формує поліваріантні рішення образу, що водночас є глибоко характерними та індивідуалізованими, завдяки чому портрети вказаних митців не набувають формалізовано-канонічного вирішення. Поєднані цілісним відображенням внутрішнього світу портрети Т. Шевченка мають доволі широку емоційну гаму та послідовно розкривають глибоко рефлексуючий інтелект поета.

Варіюючи підходи до пластики, композиційного вирішення, манери ліпки Е. Миську вдалось сформувати цілісний образ І. Франка, у якому послідовно розкрива-

ється характер персонажа, його світоглядні пріоритети. Зазначимо, що скульптор у портретах І. Франка відтворював як камерні, так і монументальні інтонації, що у всій повноті себе розкрили у серії монументів Каменяра. Е. Мисько надавав великої уваги певним суб'єктивним інтонаціям, що, зокрема, передбачали внутрішній діалог з портретованим через пізнання його творчості.

У портретах Р. Лубківського та З. Кецала послідовно продемонстровано оригінальний образний ряд, у якому виразною домінантою виступали експерименти з нюансами фактури матеріалу, його пластичними особливостями. Завдяки такому підходу цілісна форма передбачає відповідне концептуальне наповнення та візуальну виразність. Окрім того, вказані портрети активно долучають глядача до процесу співтворення образу, демонструють можливості нового рівня світосприйняття та відкритості для споглядання.

Ранні портрети Р. Іванчука та О. Гончара демонструють, як мінімалістична формальна мова забезпечила лаконічність, навіть певну аскетичність при максимальному розкритті образу. Лаконізм образно-пластичної мови, притаманний для цих робіт, забезпечує додаткову візуальну виразність зазначених ідей і сприяє активній співтворчості художника та реципієнта, що, передусім, виявлена у споглядальності та демонстрації певних «затаєних процесів» у цьому контакті. Разом з тим, окремим з портретів українських письменників властива емблематична мова форм, які скеровують до глобальних, надчасових мотивів, де дія набуває рис ритуалу, а митець стає медіатором між світом матерії та ідей. Зокрема, варто відзначити, що в окремих випадках мова ліпки Еммануїла Миська від експресивно-імпресіоністичних інтонацій переходить у площину певних метафізичних роздумів, що отримали своє відображення у візуальних практиках.

Проте у жодній зі своїх робіт автор не вводить надмірного суб'єктивізму, що нівелює діалогічний потенціал. Образи українських письменників, створені художником, свідчать, що мистецтво — це розмова поза монологічність, це цілісний діалог особистості автора і глядача, і ця комунікація можлива лише в тому випадку, якщо забезпечити відкритість роботи до сприйняття. Адже твори митця стали логічним результатом довготривалих пошуків, доцільних для розкриття концепції композиційних структур, характеру стилізації, специфіки ліпки форми.

Вже ранні портрети Е. Миська вирізнялися не тільки якісно високим рівнем, але й глибинним підходом

до емоційного наповнення образу, його психологічних характеристик. На прикладі робіт художника ми можемо стверджувати, що послідовний та комплексний підхід до концептуального наповнення та формального вирішення став у творчому методі Еммануїла Миська ефективним засобом і для подолання проблем творчого процесу, де інколи міг бути присутнім симуляційний компонент, особливо у той період, коли автор працював в умовах тоталітарного режиму.

Серед інших особливостей творчого методу Еммануїла Миська, які можна простежити на прикладі портретів українських письменників, варто наголосити на такому аспекті, як акцентування змістового наповнення образів, відображення через композицію, характер ліпки, лінію силуету. Також скульптор виняткової уваги надавав відображенню через зазначені засоби особистісних якостей портретованих.

Так, у творах глядач може сприйняти та осмислити не тільки індивідуальні риси, але й знайти відображення особливостей діяльності портретованих, їхній підхід до свого власного творчого методу. Останнє чітко помітне у присутності, як виразно споглядально-філософічного первня у трактуванні О. Гончара, так і напружено-сконцентрованих інтонацій в образі Р. Іванчука.

Вказаний підхід також уповні себе проявив у тому, що Еммануїл Мисько в окремих роботах виразно наголошував на камерності образів, певній ліричності. Водночас з цими творами могли з'являтися портрети, позначені виразним громадянсько-патріотичним пафосом, що, зокрема, присутнє в окремих скульптурних зображеннях Т. Шевченка та І. Франка.

Загалом можна підсумувати, що образне вирішення скульптурних портретів українських письменників слід також трактувати як своєрідну знакову систему, елементи якої можна повністю реконструювати тільки у процесі глибинних герменевтичних досліджень. Останні, зокрема, передбачають звернення до аналітичного опрацювання архівних джерел та документальних свідчень старожитньої доби. Саме тому для повноцінного дослідження об'єкта, його варто розглядати у комплексі сприйняття оточуючого світу тогочасною людиною і, зокрема, яким чином це відобразилось у елементах, що складають єдине ціле.

Ми використали **значний науковий апарат**, максимально можливу, відповідно до наших резервів, документальну та матеріальну базу та необхідні методологічні принципи для дослідження портретів українських

письменників у творчості Еммануїла Миська. Зокрема, виявлено, що один з вагомих напрямків діяльності Еммануїла Миська — створення портретної скульптури, зразки якої належать до високомистецьких пам'яток українського мистецтва. Підкреслимо, що загалом у скульптурі Еммануїла Миська важливим був монументалізм та лаконічність розкриття образу, подробиці характеру чи інші індивідуальні риси особистості, однак у портретах українських письменників присутні також риси імпресіоністичності, виразної камерності, інколи навіть домінуючим є інтимний аспект образності.

У подальших дослідженнях творчості Еммануїла Миська передбачено виділення таких окремих аспектів, як класифікація портретів, визначення специфіки образно-пластичного ряду та джерел інспірації інших груп творів.

1. Бадяк В. Еммануїл Мисько: найкраща робота попереду / В. Бадяк // Вісник Львівської академії мистецтв. — № 10. — Львів : ЛАМ, 1999. — С. 5—21.
2. Голод І. Академік Еммануїл Мисько / І. Голод // Скульптура. Еммануїл Мисько. — Львів : Брати Сиротинські і К, 1999. — С. 4—6.
3. Голубець О. Дві життєві паралелі / О. Голубець // Скульптура. Еммануїл Мисько. — Львів : Брати Сиротинські і К, 1999. — С. 16—21.
4. Голубець О. Майстер портретного жанру / О. Голубець // Вісник Львівської академії мистецтв. — № 10. — Львів : ЛАМ, 1999. — С. 26—30.
5. Ельшевская Г. Модель и образ / Г. Ельшевская. — Москва : Советский художник, 1984. — 216 с.
6. Кривач Д. Еммануїл Петрович Мисько — митець, соратник, видна постать сучасності / Д. Кривач // Вісник Львівської академії мистецтв. — № 12. — Львів : ЛАМ, 2001. — С. 283—295.
7. Кравченко Я. Дух Франка вказав йому... / Я. Кравченко // Скульптура. Еммануїл Мисько. — Львів : Брати Сиротинські і К, 1999. — С. 36—39.
8. Островський Г. Еммануїл Мисько / Г. Островський // Народний художник Еммануїл Мисько. Каталог виставки. — Київ ; Москва : Жовтень, 1979. — 32 с.
9. Островський Г. Портрети людей нашого часу / Г. Островський // Искусство. — Б. м. : Б. вид. — С. 19—21.
10. Островський Г. Погляд здалеку, крізь роки... / Г. Островський // Скульптура. Еммануїл Мисько. — Львів : Брати Сиротинські і К, 1999. — С. 28—31.
11. Павлов В. Еммануїл Мисько / В. Павлов. — Київ : Мистецтво, 1978. — 38 с. : іл.
12. Петренко М. І виліпить таким, як є... / М. Петренко // Скульптура. Еммануїл Мисько. — Львів : Брати Сиротинські і К, 1999. — С. 40—42.
13. Полякова Н. Скульптура и пространство / Н. Полякова. — Москва : Советский художник, 1982. — 200 с.
14. Турчин В. Монументы и города / В. Турчин. — Москва : Советский художник, 1982. — 160 с.
15. Чебикин А. Вплив академіка Еммануїла Миська на розвиток освіти мистецьких навчальних закладів / А. Чебикин // Вісник Львівської академії мистецтв. — № 12. — Львів : ЛАМ, 2001. — С. 296—301.
16. Ягодская А. От реальности к образу / А. Ягодская. — Москва : Советский художник, 1985. — 184 с.

Yarema Mysko

SCULPTURAL PORTRAIT OF UKRAINIAN WRITERS IN EMMANUILE NYSKO'S CREATIVITY: VIZUALIZATION AND PLASTIC FEATURES

In the article analyzes the figurative and plastic features sculpted portraits of Ukrainian writers, created by Emmanuel Myskiv. An important aspect of the study was the work of the sculptor installation features creative method, his consistent rendering each image. In particular, it is worth noting that the sculpture created by Emmanuel Myskiv separation characteristics were significant emotional and psychological playback features. Through an integrated approach images of Ukrainian writers, created by Emmanuel Myskiv provide an opportunity to talk about the operation works in two dimensions, which portrayed appear as public figures, passionarians, but as individuals with complex mental organizations (which appears most clearly in the series of chamber sculptures).

Keywords: portrait, image, psychological characteristics, creative method, Ukrainian writers.

Ярема Мисько

СКУЛЬПТУРНИЙ ПОРТРЕТ УКРАЇНСЬКИХ ПИСАТЕЛЕЙ В ТВОРЧЕСТВЕ ЭММАНУИЛА МЫСЬКО: ОБРАЗНОСТЬ И ПЛАСТИЧЕСКИЕ ОСОБЕННОСТИ

В статье осуществлен анализ образно-пластических особенностей скульптурных портретов украинских писателей, созданных Эммануилом Мисько. Важным аспектом исследования творчества скульптора стало определение особенностей творческого метода, его последовательной визуализации в каждом образе. В частности, стоит отметить, что в скульптурных портретах, созданных Эммануилом Мисько, весомым было выделение характеристик эмоциональных и воспроизведения особенностей психологических. Благодаря комплексному подходу образы украинских писателей, созданных Эммануилом Мисько, предоставляют возможность говорить о функционировании произведений в двух плоскостях, где портретированные изображены не только как общественные деятели, пассионарии, но и как личности сложной душевной организации (что особенно отчетливо выступает в серии камерных скульптур).

Ключевые слова: портрет, образ, психологические особенности, творческий метод, украинские писатели.